

20.3.1960

34

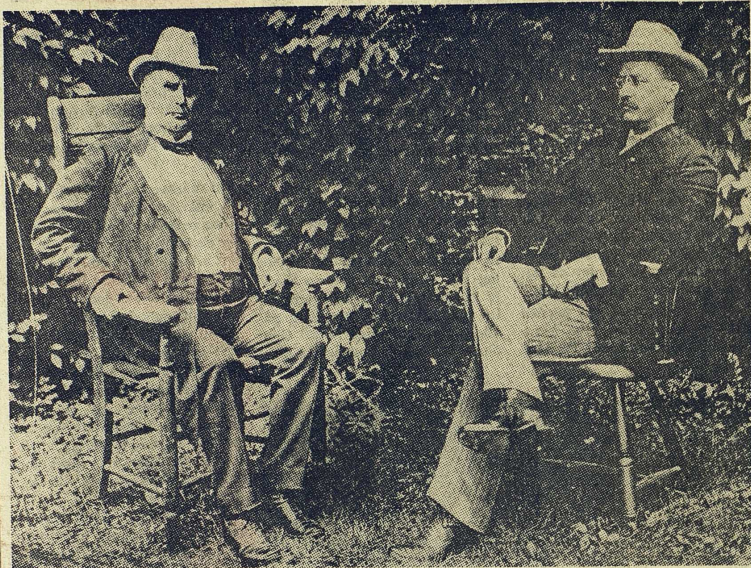
Idyll och tragedi — president och fru McKinley

BÄTTRE ÄN någon annan amerikansk president passar William McKinley, genom sin karriär och sina egenskaper, som modell för betraktelser i en söndagsskola eller en lunchklubb. Han tycks förena den goda moralen och de goda affärerna, den privata dygden och den glänsande offentliga framgången. Men många har funnit denna bild av glättad förträfflighet irriterande. Hos intellektuella och radikala historiker och publicister framträder en lätt ironi i skildringen, ja, till och med antydningar om skrymteri, örlighet och dubbelspel. Var inte denne konservativa republikan, imperialisternas och kapitalisternas idoll, en av dessa speciellt ameri-

kanska brackor som talar om Gud och det goda livet, fosterlandet och friheten, men ständigt tänker på pengar, prestige och makt?

William McKinley föddes år 1843 i en liten stad i Ohio, en av de delstater som på grund av sin storlek och sin politiska obestämthet kunnat uppställa många presidentkandidater. Fadern hade ett litet affärsföretag, men gick i konkurs; de många barnen växte upp i respektabel och ambitiös fattigdom. Då inbördeskriget bröt ut anmälde sig McKinley som frivillig, utmärkte sig för mod och duglighet och var vid krigets slut, 22 år gammal, major; han blev en nitisk deltagare i veteranernas föreningar och möten och — efter Hayes, Garfield och Harrison — trettio år senare den siste presidenten med äran att ha tillhört "The Grand Army of the Republic". En kort juristutbildning möjliggjorde advokatpraktik i en annan liten Ohiostad, Canton. Den unge, stilige advokaten, enligt sina beundrare alltmer lik den store Napoleon, blev populär inom metodistsamfundet och den republikanska organisationen. Han var religiös, dygdig, nykterist, politiskt rättrogen och samtidigt glad, vänlig och talför, med hjärtliga handskakningar och klappar på axeln. Vid 27 års ålder gifte han sig med en av stadens förmögna skönheter, Ida Saxton.

Den politiska karriären blev jämn och snabb. McKinley hade alltid samma åsikter som partiledningen, men han framförde dem inte bara med en vacker röst och i folkligt flotta formuleringar, fyra år blev en glanstid för amerikansk kapitalism; tullarna höjdes och hans besökslista blev en arbetsam och skicklig mot truster tillämpades inte. För kongressman, specialist på tull-frågor, ryktbar över hela unionen som världsmakt i imperialismens då han år 1890 som utskottsordförande gav sitt namn åt en ny frigörelse, Porto Ricos införlivning med väldiga tullhöjningar. Sedan Filippinernas erövring, Panaman guvernör i Ohio under två makans planerande, diplomater, med förberedelser för tiska och militära aktioner i Fjärde presidentkandidaturen. McKinleys ran Östern. Presidenten blev en impresario blev Mark Hanna, en symbol för dessa triumfer, men

McKinley och Theodore Roosevelt.

Ohio kapitalist som övergått från affärer till politik och som med började jämföra honom med Lincoln och se honom som en segare i Guds tjänst. Då han inför en metodistkonferens bekände att han natt efter natt på knä bett "den allsmåttige Guden om ljus och ledning" i den filippinska frågan och slutligen fått svaret att Amerikas plikt var "att uppföstra och höja och civilisera och kristna filippinerna" som medmänsklig för vilka Kristus också dog" kändes den blodiga undertryckningen av den filippinska självständighetsrörelsen rättfärdigad — en senare tids historiker har tvärtom, under erinran om att Filippinernas befolkning redan till 90 procent var kristen, sett yttrandet som ett bevis på presidentens förljugenhet. Alla McKinleys utläggningar och anföranden uppbars av samma ädla, kristet och moraliskt betonade motiveringar. Då han i september 1901 mördades av en anarkist prisades han som en godhetens martyr; stämningen blev fulländad genom att McKinleys sista ord var älsklingspsalmens "närmare, Gud, till Dig, närmare Dig".

Presidenturen på något mer än fyra år blev en glanstid för amerikansk kapitalism; tullarna höjdes och hans besökslista blev en arbetsam och skicklig mot truster tillämpades inte. För kongressman, specialist på tull-frågor, ryktbar över hela unionen som världsmakt i imperialismens då han år 1890 som utskottsordförande gav sitt namn åt en ny frigörelse, Porto Ricos införlivning med väldiga tullhöjningar. Sedan Filippinernas erövring, Panaman guvernör i Ohio under två makans planerande, diplomater, med förberedelser för tiska och militära aktioner i Fjärde presidentkandidaturen. McKinleys ran Östern. Presidenten blev en impresario blev Mark Hanna, en symbol för dessa triumfer, men

också en moralisk garant; man började jämföra honom med Lincoln och se honom som en segare i Guds tjänst. Då han inför en metodistkonferens bekände att han natt efter natt på knä bett "den allsmåttige Guden om ljus och ledning" i den filippinska frågan och slutligen fått svaret att Amerikas plikt var "att uppföstra och höja och civilisera och kristna filippinerna" som medmänsklig för vilka Kristus också dog" kändes den blodiga undertryckningen av den filippinska självständighetsrörelsen rättfärdigad — en senare tids historiker har tvärtom, under erinran om att Filippinernas befolkning redan till 90 procent var kristen, sett yttrandet som ett bevis på presidentens förljugenhet. Alla McKinleys utläggningar och anföranden uppbars av samma ädla, kristet och moraliskt betonade motiveringar. Då han i september 1901 mördades av en anarkist prisades han som en godhetens martyr; stämningen blev fulländad genom att McKinleys sista ord var älsklingspsalmens "närmare, Gud, till Dig, närmare Dig".

Först nu har McKinley blivit föremål för en förstklassig, på ett ofantligt material av officiella papper, tidningar, dagböcker och brev byggd biografi: Margaret Leech, *In the Days of McKinley* (Harper and Brothers, 6.95 dollar). Det är en välskriven, intelligent och genomreflekterad bok, som

förtjänar att ställas vid sidan av de historiskt-politiska mästerverk

Söndagsskoleporträttet av den siste store konservativa presidenten är i stort sett riktigt, det blir slutsatsen av denna inträngande och fördomsfria undersökning. McKinley hade alla de vackra egenskaper som propagandan tillerkände honom. Han var modig, kysk, obesticklig, självständig, ärlig i sin övertygelse, till och med god, om det ordet får användas om en så begränsad och intellektuellt och moraliskt så konventionell person. Hundar i källaren fanns inte, bara rara pudlar i förmaket. McKinley trodde på sin religion och bad på knä vid sängen om kvällarna. Det var en konstlös tro, litet hederlig gammal kristendom förenad med en dosis av den pragmatism som just vid denna tid började sitt segertåg i Amerika. "Jag tror på Kristi gudom och på kristendomen som den mäktigaste faktorn i världens civilisation", skrev presidenten i sin anteckningsbok den 26 maj 1899. Han trodde lika intensivt på det republikanska partiprogrammet och på Amerikas mission att ge världen — och Filippinerna — fred, ordning och kristendom. Han var en "männens man" i sin gemenskap och sina roligheter, men han avskydde snuskiga historier och förakt för kvinnan. Han var snäll, ofta rörande snäll, i sina tankar och sitt uppträdande; då han träffades av det dödande skottet var hans första ord "låt dem inte göra honom (mördaren) illa", hans andra "min hustru — var försiktig då ni talar om detta för henne".

En så perfekt harmoni mellan

Mrs McKinley som republikens första dam.

det konventionellt korrekta uppträdandet och människan där bakom kan sägas tyda på en ovanlig brist på komplikationer, en — i viss mening — nästan abnorm ytlighet. McKinley funderade sällan över annat än det närliggande och konkreta; tänkte han efter fastnade han genast i ett nät av naiv och behaglig fraseologi och blev gärna gråtmilt sentimental. Han var och förblev en obildad man; som många andra sade han sig lära mer genom människor än i böcker, och han tillade den egenartade reflektionen att "det är ju i alla fall människor som skriver böcker". Det är möjligt att han var så van att uttrycka tilltalande tankar att de inte längre hade någon kärna och mening för honom; de ryktbara satserna inför döden var kanske den rutinerade

publikkurtisörens självfallna reaktion.

I förhållandet till hustrun skärptes problemet; här vet vi inte om man bör tala om idyll eller om tragedi.

Makarna McKinley fick två barn, som båda dog vid späda ålder. Efter det andra barnets död blev fru McKinley svårt sjuk, och sedan hon tillfrisknat från den akuta sjukdomen upptäcktes det att hon hade en form av epilepsi. Den glada, bortskämda, av make och vänner beundrade unga skönheten blev invalid för livet. Ibland hade hon svåra anfall som tvång till sängliggande och isolering. I regel bestod anfallen i ansiktskonvulsioner som varade blott några sekunder; om sådana anfall kom på en bjudning kunde hon ofta stanna kvar och låtsas som om ingenting hänt, men stundom måste hon snabbt föras bort för att behandlas av läkare. Allt arbete, all planering för hushåll och sällskapsliv blev omöjliga. Sin mesta tid tillbragte den sjuka med sömnad och brodering av tofflor till vänner och bekanta; hon lär ha tillverkat åtskilliga tusen sådana persedlar i skilda mönster och färger. Ida McKinley förblev vacker i sjukdom och vissnande; hennes stilla, drömlika och outgrundliga skönhet fick sin prägel av smärtstillande och förslöande mediciner.

Fru McKinleys sjukdom förblev en offentlig hemlighet. Det talades inte om den, förfrågningar och beklaganden ansågs taktlösa, epileptiska anfall i sällskap avfärdades som "ett slags svimningar". Makarna levde, även i Vita huset,

till synes normalt liv, ett ovanligt intimt samliv. De delade sängkammare, presidenten skötte sin hustru, de gav tillsammans de obligatoriska middagarna och mottagningarna och gick tillsammans på bjudningar. Presidentskans intensiva önskan att verka frisk, att vara med trots att hon inte kunde föra ett rimligt samtal och ständigt riskerade attacker, kan ses både fult och vackert. Fru McKin-

ley var ytterligt svartsjuk, trots att hennes ståtliga och firade man aldrig gav henne någon reell anledning; hon blev förtvivlad då McKinley en gång talade om att han träffat en vacker kvinna på en tillställning. Hon var fast i rollen som skönhet, förtjust i eleganta och originella klänningar, ivrig att få uppträda som "landets första dam". Men själv kände hon sig säkert ibland som en fånge i sjukdomen och ställningen, offrande all kraft på att spela normal hustru och vara den beundrade mannen värdig. Bland hennes få dagboksanteckningar är några rader före en bjudning: "Jag känner mig mycket eländig och har huvudvärk nästan hela tiden, men jag skall gå med min kära och glädja mig åt det." Hon yppade nästan aldrig medlidande med sig själv och var antagligen i allmänhet för trött för att orka med ens denna känsla.

McKinley levde upp till denna tunga kärlek. Att vara elak eller trolös mot denna ständigt döende kvinna var otänkbart. Men presidenten verkade inte tålrig sjukvårdare, utan öm älskare. Han var ständigt redo att lämna ett sammanträde för att gå in till hustrun, han uppvaktade henne med juveler och blommor, han telefonerade ofta då han var borta, som guvernör vinkade han vid bestämda tider från kanslihuset till hemmet. Han berörde blott i förbigående hustruns sjukdom i samtal och klagade aldrig. Någon gång visade han under presidenttiden ett gammalt fotografi för en vän: "Så vacker har Ida varit, för mig är hon ännu lika vacker." Mrs Leech betonar makarnas ömsesidiga kärlek — ordet verkar nästan smått inför detta totala beroende, denna fångenskap.

Men svårt måste det ofta ha varit. Det mekaniska och rutinmässiga kunde inte undvikas i ett sådant samliv under årtionden. På middagar måste fru McKinley alltid placeras till höger om presidenten, som skyddade henne för besvärliga samtal och inskred vid anfallen. Vid mindre, snabbt övergående anfall kastade McKinley helt enkelt en servett eller en näsduk över hustruns ansikte och väntade på att hon — utan att visa sig medveten om vad som skett — skulle ta bort höljet och spela frisk igen; han uppnådde en sådan skicklighet i denna teknik att han kunde fortsätta samtal med sin bordsgranne under aktionen och till och med ta upp en anteckningsbok med ena handen, medan han med den andra pålade den skyddande servetten. Livet blev en hård utbildning för de

båda makarna; man kan diskutera om den förkväde eller utvecklade deras sinnen, men säkert är

att den gav dem en godhetens disciplin.

HERBERT TINGSTEN